

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

Jaarverslag 2024

Openingswoord

Directeur Wilco van Dijk

In 2020 begonnen we aan een ambitieus avontuur: de oprichting van een kenniscentrum dat wetenschap, praktijk en beleid met elkaar verbindt. Nu, vijf jaar later, kijken we met trots terug op wat we hebben bereikt. Dit was niet mogelijk geweest zonder de steun van Stichting Utopa en de samenwerking met het Instituut Psychologie en de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden. We zijn dan ook ontzettend blij dat Stichting Utopa ons de komende jaren blijft ondersteunen en dat de Universiteit Leiden ons helpt om de brug die we hebben geslagen verder te versterken.

Het afgelopen jaar hebben we onze kennis en expertise ingezet om mensen en de samenleving te ondersteunen bij het maken van keuzes die bijdragen aan hun welzijn. In dit jaarverslag vertellen we je graag meer over de activiteiten die we in 2024 hebben uitgevoerd, zowel op eigen initiatief als in samenwerking met een steeds groeiende groep partners. Zo hebben we in het project *De psychologie van hulp vragen* onderzocht hoe we ervoor kunnen zorgen dat Nederlanders met geldzorgen eerder hulp durven te vragen. Ook hebben we gekeken naar de invloed van schaamte en stigma op het zoeken van hulp. Daarnaast zijn we voor het project *In gesprek over maatschappelijke uitsluiting* letterlijk de straat opgegaan om te praten met mensen over uitsluiting in de samenleving. We hebben waardevolle inzichten verzameld over de oorzaken van uitsluiting en hoe dit gevoelens, gedachten en gedrag beïnvloedt. De resultaten van deze projecten vind je in onze onderzoeksrapporten, die beschikbaar zijn op onze website.

Naast onze onderzoeksprojecten organiseerden we ook dit jaar weer succesvolle symposia. Tijdens het lentesymposium hebben we ons gericht op *De stille strijd achter financiële schaamte*, terwijl het herfstsymposium in het teken stond van *Bestaans(on)zekerheid*. Beide evenementen brachten professionals uit beleid, praktijk en wetenschap samen om deze actuele en relevante thema's te bespreken.

In het komende jaar blijven we ons inzetten voor het bevorderen van financieel welzijn en het versterken van de maatschappelijke verbondenheid in Nederland. We kijken ernaar uit om samen te werken met zowel onze trouwe als nieuwe partners om dit te realiseren. Wil je met ons van gedachten wisselen of heb je behoefte aan meer informatie? Neem gerust contact met ons op of bekijk onze website. De deur van ons Kenniscentrum staat altijd open. Kom gerust een keertje langs.

Ons Kenniscentrum is opgericht op 1 januari 2020 en mede mogelijk gemaakt door een genereuze donatie van Stichting Utopa. We zijn onderdeel van de Universiteit Leiden, en hebben onze werkruimte in het Utopa-Weeshuis aan de Hooglandse Kerkgracht in Leiden.

Onderzoek

Onderzoek doen is een van onze kernactiviteiten. We doen dit zowel op eigen initiatief als in samenwerking met andere partijen. De focus van onze projecten ligt op maatschappelijk relevant onderzoek, waarbij we een brug slaan tussen wetenschap, praktijk en beleid. Binnen het Kenniscentrum werken verschillende onderzoekers ook aan hun academisch promotietraject. Hieronder presenteren we een selectie van de onderzoeken die we het afgelopen jaar hebben

Onderzoek op eigen initiatief

Nationale Monitor Geldzorgen – meting elke drie maanden

De Nationale Monitor Geldzorgen is een gezamenlijk initiatief van het Kenniscentrum en Wijzer in geldzaken. De monitor brengt elke drie maanden in kaart hoe het financieel gaat met Nederlanders. We meten geldzorgen (zoals over energiekosten en huishoudelijke uitgaven), financiële weerbaarheid en financiële stress bij een representatieve steekproef van minimaal 1.500 Nederlanders. Door deze periodieke metingen volgen we trends en schommelingen in de tijd. In 2024 zagen we bijvoorbeeld dat zorgen over de energierekening en de zorgkosten begin dit jaar afnamen ten opzichte van eind 2023, maar later in 2024 weer toenamen. Meer informatie is te vinden op:

<https://www.wijzeringeldzaken.nl/Nationale-Monitor-Geldzorgen/>.

Nationale Monitor Geldzorgen – anderhalf jaar rapportage

In 2024 hebben we ook een rapport gedeeld over de eerste anderhalf jaar van de monitor, inclusief enkele verdiepende analyses om de weerbaarheid, geldzorgen en financiële stress die mensen ervaren beter te begrijpen. Zo keken we naar de relatie tussen “overzicht over geldzaken” en geldzorgen. Resultaten laten een opvallend verschil zien: voor Nederlanders zonder financiële stress gaat een beter overzicht over de eigen geldzaken samen met lagere geldzorgen, terwijl voor Nederlanders met financiële stress een beter overzicht juist samenhangt met meer geldzorgen. Dit geeft aan dat een beter inzicht in de eigen (benarde) financiële situatie ook kan leiden tot een toename van geldzorgen. Het rapport is te vinden op onze [website](#).

Nationale Monitor Geldzorgen – verdiepend onderzoek

Binnen de Nationale Monitor Geldzorgen voeren we eenmaal per jaar een verdiepend onderzoek uit. In 2024 publiceerden we het eerste verdiepend onderzoek, dat we in 2023 uitvoerden naar aanleiding van de bevinding dat Nederlanders relatief weinig hulp vragen bij geldzaken. We onderzochten de rol van financiële schaamte en ervaren financieel stigma in het vragen om hulp bij geldzorgen. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#). Daarnaast voerden we in 2024 ook een nieuw

verdiepend onderzoek uit, waarin we sociale activiteiten onderzochten die geld kosten, zoals uiteten gaan, een bezoek aan de bioscoop of het kopen van een cadeautje voor iemand. We onderzochten hoe vaak mensen deelnemen aan dergelijke activiteiten en we kijken in hoeverre dit samenhangt met sociale verbinding en geldzorgen. In 2025 zullen we een rapport over de bevindingen delen.

Financiële stress in Nederland – Longitudinale dataset

Tussen 2018 en 2022 volgden we financiële stress bij een grote groep Nederlanders. Op basis van deze dataset schreven we een artikel over de relatie tussen financiële stress en gevoelens van maatschappelijke uitsluiting. Dit artikel is in 2024 is geaccepteerd door een wetenschappelijk tijdschrift en te lezen op [onze website](#). De resultaten laten zien dat financiële stress gepaard gaat met een toename van gevoelens van maatschappelijke uitsluiting over tijd. Daarnaast blijkt dat financiële stress samenhangt met minder sociale participatie, een sterker ervaren stigma en zwakkere sociale netwerken. Met dit onderzoek belichten we de relatie tussen financiële stress, sociale verbondenheid en de bredere maatschappelijke context.

Financiële stress internationaal – 51 landen dataset

Dit jaar hebben we onze analyses voortgezet op de dataset over financiële stress in 51 landen. We werkten verder aan een wetenschappelijk artikel over de statistische betrouwbaarheid van de schaal die financiële stress meet (de PIFS; zie [Van Dijk et al., 2022](#)). Daarnaast onderzochten we de relatie tussen financiële stress en gevoelens van maatschappelijke uitsluiting. Onze bevindingen tonen aan dat deze relatie niet alleen in Nederland zichtbaar is, maar ook internationaal. Verder analyseren we of deze samenhang sterker is in individualistische dan in collectivistische landen.

Maatschappelijke uitsluiting

Op basis van ons onderzoek naar de relatie tussen financiële stress en maatschappelijke uitsluiting wilden we dit thema verder verdiepen. Daarom startten we in 2023 een kwalitatief onderzoek in Leiden, waarin we met mensen in gesprek gingen over de oorzaken en gevolgen van maatschappelijke uitsluiting. We spraken in totaal ongeveer 60 mensen die zich weleens uitgesloten voelden van de maatschappij. De inzichten uit dit onderzoek zijn samengebracht in een rapport, dat te lezen is op [onze website](#). In 2025 zetten we een vervolgstudie op om dit onderwerp verder te onderzoeken.

Onderzoek van onze promovendi

In 2024 werkten er zeven promovendi bij het Kenniscentrum. In de meeste gevallen combineren deze onderzoekers hun promotietraject met een baan buiten de universiteit.

Carlijn Prins

Carlijn is econoom bij *RaboResearch*, de onderzoeksafdeling van Rabobank. Daarnaast doet ze promotieonderzoek naar sparen. Het afgelopen jaar toonde ze met een vragenlijstonderzoek aan dat mensen zichzelf gemiddeld genomen overschatten als spaarder in vergelijking met anderen. De resultaten zijn echter afhankelijk van hoe deze zelfoverschatting precies wordt gemeten. Daarnaast lijkt zelfoverschatting samen te hangen met zowel motivationele factoren (zoals de waarde die mensen hechten aan sparen) als cognitieve processen. In een veldstudie onderzoekt Carlijn of dergelijke ‘vertekende overtuigingen’ ook optreden bij iemands eigen spaargedrag in het verleden en bij verwachtingen over toekomstig spaargedrag. Met andere woorden: zijn herinneringen en verwachtingen over sparen ook te optimistisch?

Denise Groeneveld

Denise is docent aan de Open Universiteit en doet promotieonderzoek naar de motivatie achter milieuvriendelijk gedrag. Dit is een relevant thema, omdat individuen die duurzamer handelen een kleinere ecologische voetafdruk hebben. Haar onderzoek richt zich specifiek op de vraag hoe de ‘duurzame identiteit’ van mensen geactiveerd kan worden en of dit hen stimuleert om milieuvriendelijker te handelen. In 2024 verzamelde Denise data verzameld via een vragenlijst en een online experiment en ontwikkelde ze een tweede experiment. Deze drie empirische studies vormen de basis voor haar eerste wetenschappelijke artikel.

Ester Iking

Ester is communicatieadviseur bij pensioenfonds ABP en doet promotieonderzoek naar pensioenbetrokkenheid. Haar centrale vraag is waarom Nederlanders zich liever niet met pensioen bezighouden – en vooral hoe ze gestimuleerd kunnen worden dit wel te doen, liefst eerder dan nu gebruikelijk is. Dit is een actueel vraagstuk binnen de pensioensector. Het afgelopen jaar voerde Ester drie veldstudies uit, waarin zij interventies in de praktijk testte om pensioenbewustzijn en pensioenbetrokkenheid te vergroten.

Gerrit-Jan Lanting

Gerrit-Jan is docent en onderzoeker aan de Hogeschool Utrecht. In zijn promotietraject richt hij zich op het bevorderen van het financieel welzijn van studenten, een actueel thema gezien de hoge mate van financiële stress onder deze groep en de negatieve gevolgen daarvan. Zijn onderzoek richt zich onder meer op hoe studenten omgaan met hun studieschuld. De resultaten van vragenlijstonderzoek en

gedragsinterventies wil hij inzetten om gezond financieel gedrag te stimuleren en zo het financieel welzijn van studenten verbeteren. In 2024 werkte Gerrit-Jan samen met de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) aan een onderzoek naar het terugbetalen van studieschulden. Daarnaast onderzocht hij hoe studenten hun studieschuld ervaren, welke financiële dreiging zij daarbij voelen en hoe zij met die dreiging omgaan.

Leon Hilbert

Leons promotietraject werd gefinancierd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Wijzer in geldzaken en het Nibud. In zijn onderzoek stond de relatie tussen ervaren financiële schaarste en economische beslissingen centraal. In maart 2024 promoveerde Leon. Inmiddels is hij gestart als Universitair Docent aan de Universiteit van Amsterdam. Gelukkig blijft hij ook in de toekomst als wetenschappelijk expert verbonden aan het Kenniscentrum. Zijn promotieonderzoek is te lezen op [onze website](#).

Olaf Simonse

Olaf is onderzoeker, adviseur en promovendus bij het Kenniscentrum. In zijn promotieonderzoek richt hij zich op financiële stress en het niet-gebruik van voorzieningen – belangrijke thema's, aangezien het al dan niet benutten van voorzieningen voor huishoudens het verschil kan maken tussen financiële rust en stress. In september 2024 promoveerde Olaf op zijn proefschrift *"Financial stress by design. Examining barriers to social welfare take-up"*. Zijn promotieonderzoek is te lezen op [onze website](#) en [bekijk hier](#) een interview met Olaf in het Leids Universitair Weekblad (Mare).

Zafira Rahmania Nur Shabrina

Zafira is beurspromovendus en richt zich in haar promotietraject op sparen voor pensioenen in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Indonesië. In 2024 voerde Zafira verschillende studies uit, waaronder een onderzoek naar de psychologische factoren die invloed hebben op pensioenplanning bij financieel kwetsbare groepen. In een studie onder Britse en Nederlandse zelfstandigen ontdekte ze dat een hogere zelfeffectiviteit en een positievere houding ten opzichte van pensioenen samenhangen met actievere pensioenplanning. Dit inzicht is essentieel voor interventies die betere financiële besluitvorming bevorderen, vooral bij mensen zonder pensioenzekerheid. Daarnaast testte ze in een experiment of het personaliseren van een boodschap – bijvoorbeeld door de naam en leeftijd van de ontvanger toe te voegen – de herinnering, het begrip en de perceptie van een nieuw pensioenbeleid beïnvloedt. De studie toonde aan dat gepersonaliseerde informatie de herinnering verbeterde, maar geen effect had op begrip of beleidsperceptie. Dit benadrukt het belang van persoonlijke relevantie in beleidscommunicatie om betrokkenheid en informatiebehoud te vergroten.

Onderzoek in samenwerking met externe partners

Experimenten belastingkorting

De Belastingdienst heeft ons gevraagd te onderzoeken of een belastingkorting mensen kan stimuleren om bij de inkomstenbelastingaangifte het correcte bedrag op te geven (een vorm van belasting compliance). In twee experimentele onderzoeken kregen mensen in 100 rondes steeds een inkomen, waarna ze het 'correcte' belastingbedrag te zien kregen dat ze over dit inkomen moesten betalen. Vervolgens konden ze aangeven welk bedrag ze daadwerkelijk als belasting wilden afdragen. Een deel van de deelnemers had de mogelijkheid om een belastingkorting te ontvangen, mits ze ervoor kozen om de 'correcte' belastingbedragen door te geven. Het onderzoek toont aan dat belastingkortingen een effectief middel kunnen zijn om belasting compliance te bevorderen, vooral in situaties waarin de compliance relatief laag is. Bovendien bleek een probabilistische korting – waarbij mensen die de juiste bedragen doorgaven 10% kans maakten op de korting – hetzelfde effect had als een zekere korting. Dit maakt de probabilistische korting een kostenefficiënter alternatief voor belastingautoriteiten.

Factsheets

In 2022 publiceerden we een literatuurstudie waarin we voor de Belastingdienst onderzochten welke van vier veelgebruikte interventies effectief waren in het vergroten van de naleving van belastingregels. Dit jaar hebben we twee factsheets gemaakt waarin de belangrijkste bevindingen van deze literatuurstudie worden gepresenteerd. Het doel is om medewerkers van de Belastingdienst op een toegankelijke manier inzicht te geven in de belangrijkste resultaten. De eerste factsheet bespreekt de uitkomsten van de studie en richt zich specifiek op de eerste effectieve strategie: het versimpelen van de communicatie. De tweede factsheet gaat in op de tweede effectieve strategie: het benadrukken van controles en boetes. Beide factsheets zijn te raadplegen op [onze website](#).

I-/S-frame paper

In samenwerking met de Belastingdienst hebben we een paper geschreven over de samenhang tussen individuele (i-frame) en systemische (s-frame) gedragsinterventies. In dit paper nuanceren we de kritiek dat individuele gedragsinterventies kunnen afleiden van noodzakelijke systeemveranderingen. We betogen dat effectieve interventies altijd de interactie tussen individu en context (in dit geval: het systeem) als uitgangspunt moeten nemen. Daarnaast beiden we aanknopingspunten voor overheden om deze benadering meer toe te passen bij het vormgeven en uitvoeren van beleid. In 2025 wordt de paper gepubliceerd in een vakblad.

Psychologische drempels om hulp te vragen bij geldzorgen

Mensen met schulden zoeken vaak pas in een te laat stadium hulp, waardoor schulden verder oplopen en moeilijker op te lossen zijn. In samenwerking met Wijzer in geldzaken onderzochten we hoe mensen met een risico op probleemschulden eerder geactiveerd kunnen worden om hulp te zoeken. In 2022 deden we onderzoek naar de drempels die mensen ervaren bij het zoeken van hulp en ontwikkelden we

een opzet voor een interventie. In 2023 ontwierpen we een online experiment om deze interventie te testen. In 2024 testten we deze interventie in de praktijk, in samenwerking met Geldfit. De resultaten van het onderzoek tonen aan dat de mate waarin het hulpaanbod inspeelt op autonomie invloed heeft op welk type hulp mensen kiezen. Wanneer hulp wordt aangeboden in een autonomie-georiënteerde communicatiestijl, kiezen mensen vaker voor relatief autonome vormen van hulp, zoals een online check. Aan de andere kant kiezen mensen vaker voor meer afhankelijke vormen van hulp, zoals hulp van een lokale organisatie, wanneer de hulp in een afhankelijke communicatiestijl wordt gepresenteerd. Daarnaast zien we dat mensen met meer financiële stress vaker kiezen voor hulpaanbod dan mensen met minder financiële stress, en dat mensen over het algemeen het vaakst kiezen voor laagdrempelige vormen van hulp, zoals een online check. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Beelden betwisten: het bevragen van camerabeelden in de politiepraktijk

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat de manier waarop (visueel) bewijsmateriaal gepresenteerd wordt, invloed heeft op hoe mensen het bewijsmateriaal interpreteren. Zo zijn leken over het algemeen eerder geneigd iemand als schuldig te beschouwen wanneer ze de verdachte handelingen op camerabeelden zien, in plaats van wanneer ze hierover in een tekstbeschrijving lezen. Ook de manier waarop beelden getoond worden (bijvoorbeeld de snelheid of invalshoek) kan de interpretatie ervan beïnvloeden. Als deze vertekeningen ook in de strafrechtketen optreden, kan dit het proces van waarheidsvinding verstoren. Gefinancierd door het onderzoeksprogramma Politie en Wetenschap onderzochten we in hoeverre deze vertekende effecten ook optreden bij politiemedewerkers en of de instructies die wij hebben ontwikkeld voor het bekijken van camerabeelden deze eventuele effecten kunnen verminderen. In dit onderzoek brachten we de wetenschappelijke literatuur over visueel bewijsmateriaal in kaart en onderzochten we wat politiemedewerkers nu al leren over het omgaan met beeldmateriaal in protocollen en onderwijs. Uit onze bevindingen blijkt dat professionals, net als leken, beeldvertekeningen vertonen en vaak geen onderscheid maken tussen sensatie (de gewaarwording van een stimulus) en perceptie (het geven van betekenis aan de sensaties). We vonden echter ook aanwijzingen dat instructies kunnen helpen om de variatie (oftewel ruis) tussen individuen in deze interpretaties te reduceren. In samenspraak met professionals identificeren we verschillende mogelijkheden om het verslagleggen en duiden van camerabeelden beter te standaardiseren en dit beter te integreren in de bestaande protocollen en opleidingen.

Experimenten verbetering Toeslagenstelsel

Toeslagen heeft ambitieuze doelen om het toeslagenstelsel te verbeteren, maar beperkt personeel en middelen vereisen een slimme aanpak. Daarom wil Toeslagen lab-experimenten gebruiken om verbeteringen eerst op kleine schaal te testen, voordat ze breed worden doorgevoerd. Dit helpt om vooraf te zien wat werkt en voorkomt verspilling van tijd en middelen. In 2024 hebben we, samen met Dijksterhuis & Van Baaren, in co-creatie een basisopzet ontwikkeld. Deze opzet simuleert waarin de ervaring van het ontvangen van toeslagen en maakt het mogelijk om efficiënt beleidsvoornemens te

toetsen in een experimentele setting. Daarnaast hebben we een eerste experiment uitgevoerd om de effectiviteit van het zogenaamde verkeerslichtenmodel te toetsen. We hebben ook voorbereidingen getroffen voor een experiment over voorzichtig voorschieten en boetebeleid, dat in 2025 zal worden uitgevoerd.

Evaluatie van de effectiviteit van het Aanvullend Schuldhulpverleningsaanbod

Het kinderopvangtoeslagschandaal heeft grote impact gehad op de levens van zowel ouders als hun kinderen, wat heeft geleid tot de oprichting van de Kindregeling. Om jongeren met problematische schulden te ondersteunen, is per 5 november 2023 een aanvullend schuldhulpverleningsaanbod (ASHV) geïntroduceerd. Dit aanbod is bedoeld om jongeren met problematische schulden een nieuwe start te bieden door middel van schuldsanering en brede ondersteuning. Het Ministerie van Financiën heeft Dijksterhuis & Van Baaren en ons gevraagd om te onderzoeken hoe gemeenten en jongeren dit aanbod ervaren, met als doel knelpunten te identificeren en verbeteringen door te voeren. Via een procesanalyse, semigestructureerde interviews met gemeenteambtenaren en jongeren, en aansluiting bij theorieën over financiële stress, biedt het onderzoek inzichten voor het verbeteren van de uitvoerbaarheid en effectiviteit van het programma. De resultaten zullen worden teruggekoppeld aan de Tweede Kamer. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Financiële weerbaarheid tijdens pensioen

Nederland heeft – zeker in vergelijking met andere landen – een goed pensioenstelsel. Toch leeft één op de twintig ouderen in Nederland in armoede, en heeft een kwart van de ouderen geldzorgen. Pensioenfondsen en de overheid willen graag weten welke gepensioneerden financieel kwetsbaar zijn, zodat ze gericht actie kunnen ondernemen om de financiële weerbaarheid van deze mensen te vergroten. Samen met Wijzer in geldzaken hebben we een verkenning uitgevoerd naar de financiële kwetsbaarheid van gepensioneerden. Dit onderzoek bestond uit literatuuronderzoek, interviews met experts, gesprekken met gepensioneerden over hun ervaringen en een focusgroep. De resultaten zijn nu beschikbaar in het rapport "*Verkenningsonderzoek financiële weerbaarheid - Op weg naar de oude dag*". Het rapport is te lezen op [onze website](#).

Weloverwogen aflosbeslissingen studieschuld

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) willen afgestudeerden aansporen om bewuster na te denken over hun aflosstrategie, zodat ze een strategie kunnen kiezen die het beste past bij hun persoonlijke situatie. Daarom zijn we samen met DUO een onderzoek gestart naar in hoeverre de huidige communicatie van DUO het maken van weloverwogen beslissingen bevordert dan wel belemmert. De bevindingen zullen worden gebruikt voor aanbevelingen voor aanpassingen in de communicatie van DUO. Het afgelopen jaar is één van de twee studies afgerond. In 2025 zal de tweede studie worden afgerond en wordt het eindrapport geschreven.

Preventie van geldzorgen schulden en armoede: verschillende interventies in kaart

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft een consortium bestaande uit het lectoraat Armoede Interventies (Hogeschool van Amsterdam), het lectoraat Schulden en Incasso (Hogeschool Utrecht) en het Kenniscentrum gevraagd om onderzoek te doen naar effectieve interventies voor preventie en vroege aanpak van geldzorgen, schulden en armoede. Het doel van dit project is om het ministerie te helpen gericht interventies in te zetten om geldstress bij kwetsbare groepen te verminderen en te voorkomen. In 2023 zijn we begonnen met het ontwikkelen van een instrument dat het ministerie en ander overheidsinstanties helpt om de meerwaarde van bestaande interventies in te schatten en om te bepalen welke interventie voor een specifiek probleem en doelgroep het meest effectief is. In 2024 hebben we met behulp van dit instrument een eerste verzameling van 29 interventies in kaart gebracht. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Tussentijdse evaluatie van het programma Sterke Social Basis in Leiden

De gemeente Leiden heeft ons gevraagd om een tussentijdse evaluatie van het programma *Sterke Sociale Basis* uit te voeren. Ons evaluatierapport biedt inzicht in de voortgang van het programma en doet aanbevelingen voor verbeteringen om het programma in de resterende periode verder te versterken. Voor de evaluatie zijn er gesprekken gevoerd met verschillende partners uit de stad om relevante inzichten te verzamelen. De resultaten tonen een overwegend positief beeld van de *Sterke Sociale Basis*. Tegelijkertijd worden enkele uitdagingen geïdentificeerd die aandacht vereisen om de effectiviteit van het programma in de komende jaren te waarborgen. Het rapport is te lezen op [onze website](#).

Verbetering bijstandsaanvraag Gemeente Sittard-Geleen

We namen deel aan een project van *Brightlands Institute for Smart Services* (Universiteit Maastricht) voor de gemeente Sittard-Geleen, met als doel het bijstandsaanvraagproces te verbeteren en te vereenvoudigen. In het vernieuwde proces staat vertrouwen centraal, waardoor het beter aansluit bij de behoeften en vragen van burgers die recht hebben op bijstand. In 2024 hebben wij bijgedragen aan de ontwikkeling van een blauwdruk voor dit vernieuwde bijstandsaanvraagproces. In 2025 zal deze blauwdruk verder worden uitgewerkt en geïmplementeerd.

Monitor Niet-gebruik Toeslagen

Wij namen deel aan een project over niet-gebruik van toeslagen, uitgevoerd door Panteia in opdracht van Dienst Toeslagen. Momenteel ontbreekt er een volledig inzicht in het niet-gebruik van toeslagen, omdat dit slechts incidenteel wordt gemeten. Om dit structureel in kaart te brengen, werkt Dienst Toeslagen aan de ontwikkeling van een monitor die het niet-gebruik van vier toeslagen – huurtoeslag, zorgtoeslag, kinderopvangtoeslag en kindgebonden budget – structureel gaat meten. Bij de ontwikkeling wordt gebruik gemaakt van CBS-microdata en aanvullende databronnen. Het voordeel van CBS-microdata is dat hierin gegevens van alle Nederlanders zijn opgenomen, waardoor in kaart kan worden gebracht welke huishoudens in aanmerking komen voor de toeslagen en welke huishoudens daar wel en geen gebruik van maken. Op basis hiervan kan het niet-gebruik worden berekend. In 2024 hebben we een nieuwe aanpak voor deze monitor ontwikkeld. De eerste meting zal in 2025 worden gepubliceerd.

Voorkomen van financiële kwetsbaarheid tijdens pensionering

In 2024 ontvingen we een *Theme Grant* van Netspar om onderzoek te doen naar het voorkomen van financiële kwetsbaarheid tijdens pensionering. Pensioenen zijn van essentieel belang voor het financiële welzijn na pensionering, maar ondanks het goede pensioenstelsel in Nederland blijven veel gepensioneerden kwetsbaar. Zo leeft 2-3% van de 65-80-jarigen en 4-6% van de 80-90-jarigen onder de armoedegrens. Daarnaast heeft 28% van de gepensioneerden het financieel moeilijk en maakt 21% zich zorgen over hun financiën. Deze geldzorgen kunnen een negatieve invloed hebben op de gezondheid en het welzijn van ouderen. Het nieuwe pensioenstelsel zorgt voor extra onzekerheid, wat de situatie kan verergeren. In 2025 zullen we onderzoeken welke factoren bijdragen aan financiële kwetsbaarheid en hoe we deze problemen kunnen voorkomen. Lees [hier](#) meer over het onderzoeksproject.

Onderzoek voor de Universiteit Leiden – BIT UL

In 2022 hebben we het *Behavioural Insights Team Universiteit Leiden (BIT UL)* opgericht. Binnen het BIT UL werken we op dezelfde manier als in onze overige onderzoeksprojecten, maar passen we onze expertise toe op gedragsvraagstukken die spelen binnen de Universiteit Leiden. Zo helpen we onze eigen organisatie bij het aanpakken van maatschappelijk relevante gedragsvraagstukken. Hieronder beschrijven we de projecten die in 2024 liepen.

Zakelijk reisbeleid

De Universiteit Leiden wil haar CO₂-uitstoot verminderen, onder andere door kritisch te kijken naar de vliegreizen van personeel. In 2023 hebben we, in samenwerking met de afdeling Duurzaamheid, onderzoek gedaan naar de steun onder wetenschappelijk personeel voor een duurzamer reisbeleid en naar de redenen waarom dit personeel nog niet altijd duurzamer reist dan mogelijk is. Hieruit volgden een aantal beleidsaanbevelingen. In 2024 hebben we een aantal beleidsopties getest in een online experiment onder wetenschappelijk personeel. De resultaten tonen dat er geen duidelijke voorkeur is voor treinreizen of vliegreizen voor bestemmingen met ongeveer 9 uur treinreistijd. Dit verandert echter in een voorkeur voor de trein wanneer eerste klas treintickets standaard worden aangeboden, of wanneer de lengte van de vliegreis inclusief wachttijd wordt weergegeven. Hetzelfde geldt voor bestemmingen met ongeveer 6 uur treinreistijd, waar de voorkeur voor de trein sterker is. Het rapport is te lezen op [onze website](#).

Reisbeleid uitwisselingsstudenten

Voor de afdeling *Scholarships* hebben wij een vragenlijst ontwikkeld om de drijfveren en barrières rondom duurzaam reizen te onderzoeken bij studenten die deelnemen aan een uitwisseling binnen Europa. Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in de motieven van deze studenten om wel of niet te kiezen voor een duurzame manier van reizen, en om te ontdekken hoe zij gestimuleerd kunnen

worden om duurzamer te reizen. In 2025 zullen wij helpen bij het interpreteren van de resultaten en onderzoeken we mogelijke effectieve interventies om duurzaam reizen verder te bevorderen.

Onderzoek voor de Universiteit Leiden – Leren met de Stad

Bij het programma *Leren met de Stad* doen studenten praktijkervaring op door zich bezig te houden met maatschappelijke vraagstukken die spelen in de stad Leiden. In samenwerking met docenten, onderzoekers en welzijnsorganisaties zetten de studenten hun kennis in om deze vraagstukken aan te pakken. Dit biedt studenten de kans zich praktisch voor te bereiden op hun professionele loopbaan, terwijl maatschappelijke vraagstukken laagdrempelig kunnen worden opgepakt. Het Kenniscentrum begeleidt hierbij onderzoeksprojecten die studenten van verschillende opleidingen van de Hogeschool Leiden en de Universiteit Leiden uitvoeren. In 2024 richtten de onderzoeken zich op onderwerpen zoals gevoelens van eenzaamheid onder studenten, het motiveren van kinderen om meer buiten te spelen, het verminderen van afval naast containers, financieel misbruik van ouderen, en financiële stabiliteit onder jongvolwassenen.

Kennisdeling

Het delen van onze wetenschappelijke kennis is een directe manier waarop we de brug slaan tussen wetenschap, praktijk en beleid. Dit doen we op diverse manieren en met grote regelmaat. We publiceren onze onderzoeksrapporten en wetenschappelijke artikelen op onze website, geven lezingen, trainingen en workshops, en organiseren symposia en andere bijeenkomsten. Daarnaast zijn we ook vaak te horen en te zien in de media.

Open aanbod trainingen en workshops

In 2024 hebben we ons open aanbod aan trainingen en workshops voortgezet. We bieden één basistraining, drie verschillende verdiepende workshops en één interdisciplinaire cursus aan, gericht op professionals die werken bij organisaties die zich inzetten voor het maatschappelijk belang. Bij elke training of workshop bieden we vijf gratis plaatsen aan voor organisaties met een klein budget maar een groot maatschappelijk hart.

Basistraining gedragsinzichten

Een tweedaagse training waarin professionals ontdekken hoe het burgerperspectief de uitvoering van hun werk kan verrijken. In 2024 vond deze training plaats op 17 en 24 september.

Verdiepende workshop: de psychologie van financiële stress

Een eendaagse workshop waarin we dieper ingaan op financiële stress. We delen de nieuwste wetenschappelijke inzichten en laten zien welke gevolgen financiële stress heeft. Deze workshop vond plaats op 6 juni.

Verdiepende workshop: voorkomen van weerstand

Een eendaagse workshop over het ontstaan en voorkomen van weerstand. We bespreken wetenschappelijke inzichten over wat weerstand is, waar het vandaan komt en hoe je er effectief mee kan omgaan. Deze workshop vond plaats op 23 april.

Gedragsinzichten voor publieke professionals: een betere interactie tussen overheid en burger

Een vierdaagse cursus waarin we fundamentele kennis over gedragsinzichten delen en toepassen om de interactie tussen burgers en publieke professionals te verbeteren. In 2024 ontvingen we een subsidie van de Universiteit Leiden Academie om deze cursus te ontwikkelen in samenwerking met collega's van de afdeling Gedragsbestuurskunde. De cursus vond plaats op 8 en 22 oktober en 5 en 26 november.

Trainingen en workshops voor organisaties

Trainingen voor de ministeries Economische Zaken en Klimaat en Groene Groei (EZ en KGG)

In 2024 gaven we drie verschillende trainingen aan medewerkers van de ministeries EZ en KGG. Hiermee laten we deze medewerkers op verschillende manieren kennis maken met gedragsinzichten. Door een breed aanbod kunnen medewerkers een training volgen die aansluit bij hun behoeften en werkzaamheden. Het aanbod bestond uit de volgende drie trainingen:

1. Een tweedaagse basistraining gedragsinzichten waarin deelnemers leren welke factoren menselijk gedrag beïnvloeden en hoe ze wetenschappelijke inzichten kunnen toepassen om gedrag in een gewenste richting te sturen. Deze training hebben we drie keer gegeven.
2. Een praktijkgerichte gedragsworkshop waarin teams leren om gedragsinzichten toe te passen op een actuele eigen casus binnen hun werkveld. Stap voor stap werken ze aan beleids- en uitvoeringsvraagstukken met behulp van gedragswetenschappelijke principes. Deze workshop hebben we twee keer gegeven.
3. Een korte, gerichte training waarin managers kennismaken met de basisprincipes van gedragsinzichten. Ze leren hoe deze inzichten bijdragen aan effectiever beleid en hoe ze hun medewerkers hierin kunnen ondersteunen en motiveren. We gaven deze training vier keer.

Workshop i-frame en s-frame (beleids)interventies

In 2024 organiseerden we een workshop voor de BIT-Bühne van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Aan de hand van het artikel van Chater en Loewenstein (2023) gingen we met VWS-medewerkers in gesprek over twee kernvragen: (1) wat zijn i-frame- en s-frame-interventies, en (2) hoe kunnen deze interventies elkaar in de praktijk versterken? Het doel van de workshop was om inzicht te krijgen in hoe beide benaderingen gezamenlijk kunnen bijdragen aan effectiever beleid.

Workshop basiskennis gedragsinzichten voor alumni

We verzorgden in 2024 een workshop gedragsinzichten voor alumni van de Universiteit Leiden.

Inspiratiesessie voor de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën

Op 18 januari was er een inspiratiesessie voor de directeurs van de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën. We gaven een introductie over gedragsinzichten en bespraken waarom mensen doen wat ze doen. Daarnaast benadrukten wij het belang van een structurele verankering van gedragsinzichten binnen de betrokken directies.

Workshop basiskennis gedragsinzichten in de context van schuldhulpverlening

Ook in 2024 gaven we workshops aan vrijwilligers van SchuldHulpMaatje en Humanitas. In deze workshops bespraken we de factoren die menselijk gedrag beïnvloeden en hoe wetenschappelijke inzichten kunnen helpen om gedrag in een gewenste richting te sturen. Een praktisch voorbeeld: Hoe help je een hulpvrager om ongeopende brieven toch te openen?

Brainstorm en workshop basiskennis gedragsinzichten in de context van vitaliteit

Op 30 april organiseerden we een brainstormsessie voor medewerkers van het Universitair Sportcentrum (USC), dat zoekt naar manieren om medewerkers (meer) in beweging te krijgen. Om inzicht te krijgen in hun behoeften, heeft het USC een vitaliteitsenquête afgenomen. Tijdens de brainstormsessie dachten we mee over de resultaten en mogelijke vervolgstappen. Op 11 juni verzorgden we voor dezelfde groep medewerkers een workshop. Hierin gaven we inzicht in gedragsprincipes, zodat het USC deze kennis kan toepassen op hun eigen gedragsvraagstukken.

Financial Well-Being Summer Course

Van 5 tot 9 augustus gaven we een zomercursus over financieel welzijn gegeven aan de Indonesische Universitas Gadjah Mada in Yogyakarta. Gedurende deze week gingen onderzoekers van verschillende universiteiten en beleidsmakers uit diverse organisaties met elkaar in gesprek over het belang van financieel welzijn en de manieren waarop dit bevorderd kan worden.

Kennisdeling op congressen

M-BEPS (Maastricht)

Op 18 juni vond de 9^e editie van het *Maastricht Behavioral Economic Policy Symposium* (M-BEPS) plaats aan de Universiteit Maastricht. Dit symposium brengt gedrags- en experimentele onderzoekers uit verschillende disciplines samen met beleidsmakers en professionals die geïnteresseerd zijn in de invloed van gedragseconomie op overheids- en het bedrijfsbeleid. Tijdens deze dag presenteerden we de volgende onderzoeken:

- *Plane or Train? Using Behavioural Science to Stimulate Sustainable Business-Related Travel*
- *The Efficacy and Dynamics of Punishment and Rewards in the Context of Taxes*

Third International Behavioural Public Policy Conference (Cambridge)

Op 24 en 25 juni vond de *Behavioural Public Policy Conference* plaats, een Internationaal congres over de toepassing van gedragsinzichten in het beleid van publieke organisaties, georganiseerd door Cambridge University. Samen met de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (Will Tiemeijer) en het Ministerie van Justitie en Veiligheid (Mike Keesman) organiseerden we een sessie over het concept *doenvermogen* en hoe dit structureel wordt verankerd in het beleidsproces van de Rijksoverheid.

EGPA Conference (Athene)

Van 3 tot en met 6 september vond de jaarlijkse conferentie van de *European Group for Public Administration* (EGPA) plaats. Dit evenement werd georganiseerd door het *International Institute of Administrative Sciences* (IIAS) in samenwerking met de *Panteion University of Social and Political Sciences* in Athene. Het thema van dit jaar was: "*Strengthening Democratic Governance for Better Public Policies and Services*". Met ongeveer 500 deelnemers, voornamelijk bestuurskundigen, bood de conferentie een breed platform voor kennisuitwisseling. Binnen de track *Behavioral Public Administration* organiseerden we de twee deelsessies:

- *Behavioural intervention techniques and tax compliance*
- *Determinants of welfare non-take-up*

SNS Dag van Financieel Gedrag (Utrecht)

Op 23 oktober presenteerden we bij de SNS-bank de nieuwste wetenschappelijke inzichten over de impact van financiële stress. Centrale vragen waren: Hoe beïnvloedt financiële stress onze emoties en ons denkvermogen? Welke gevolgen heeft dit voor onze beslissingen en gedrag? Welke oplossingen kunnen helpen om de vicieuze cirkel van financiële problemen en stress te doorbreken?

De Nederlandse Economendag (Den Haag)

Op 25 oktober spraken we op de Nederlandse Economendag, een groot evenement met 400 deelnemers uit beleid, wetenschap, het bedrijfsleven en de journalistiek. We gingen in op het ontstaan van problematische schulden en de rol van gedrag in dit proces.

Jubileumsymposium Schuldhulpmaatje (Den Haag)

Op 8 november spraken we tijdens het jubileumsymposium van Schuldhulpmaatje Den Haag over de effecten van financiële stress. Wij benadrukten hoe financiële stress kan leiden tot verlies van controle, een afname van mentaal welzijn en meer vermijdingsgedrag. Daarnaast ging we in op de waardevolle rol die schuldhulpmaatjes kunnen spelen bij het verminderen van financiële stress.

Dag van het Gedrag (Den Haag)

Op dinsdag 12 november organiseerde Behavioural Insights Network Nederland (BIN NL) de *Dag van het Gedrag*. Ongeveer 600 beleidsmakers, uitvoerders, communicatie- en gedragsdeskundigen kwamen samen om kennis en ervaringen met elkaar uit te wisselen. Tijdens deze dag organiseerden we de volgende deelsessies:

- *Burgers aan de ontwerptafel? Beloftes en belemmeringen uit de praktijk van beleidsmakers en uitvoerders*
- *Grip op de diversiteit van interventies: een instrument om interventies in kaart te brengen*
- *Mythes ontkracht: waarom mensen geen gebruik maken van sociale voorzieningen*

Trefdag Armoede (Gent)

Op 19 november spraken we tijdens de *Trefdag Armoede*, georganiseerd door *BudgetinZicht*. Wij deelden de belangrijkste wetenschappelijke inzichten over financiële stress en bespraken de implicaties hiervan voor de praktijk.

ASPO Conferentie (Groningen)

Op 12 en 13 december vond de jaarlijkse conferentie van de *Associatie van Sociaal Psychologische Onderzoekers (ASPO)* plaats, dit jaar georganiseerd door de Rijksuniversiteit Groningen. Ongeveer 200 sociaal psychologen kwamen samen om kennis en onderzoek te delen. Op deze dag organiseerden we de volgende deelsessies:

- *Translational research: social welfare non-take-up*
- *Translational research: the psychology of asking for help with financial problems*

Symposia

Twee keer per jaar organiseren we een symposium – een lentesymposium en een herfstsymposium – over een maatschappelijk thema dat aansluit bij onze expertise en ons onderzoek.

Lentesymposium: De stille strijd achter financiële schaamte

Op 19 juni organiseerden we een lentesymposium over financiële schaamte. Net als in voorgaande edities brachten we perspectieven samen vanuit wetenschap, praktijk en beleid. Een ervaringsdeskundige deelde in een persoonlijk interview hoe het voelt om financiële problemen te hebben en hoe weinig er wordt gesproken over de emoties die hiermee gepaard gaan. Daarna presenteerde incassobureau 'Faircasso' hun werkwijze en visie: het zoeken van financiële hulp zou net zo normaal moeten zijn als een bezoek aan de fysiotherapeut. Vervolgens schetste Marc Mulder (Movisie) manieren om beter om te gaan met financiële schaamte. Onze collega Elise Seip sloot de dag af met een wetenschappelijke beschouwing van financiële schaamte. Haar inzichten sloten naadloos aan bij de inzichten van de eerdere sprekers en gaven een verdiepende blik op het thema.

Herfstsymposium: Bestaans(on)zekerheid

Op 16 oktober stond het herfstsymposium in het teken van bestaans(on)zekerheid. Uit onze [Nationale Monitor Geldzorgen](#) blijkt dat ongeveer 1 op de 5 Nederlanders financiële stress ervaart. Tegelijkertijd kopte het CBS eerder dit jaar "[Bestaanszekerheid in 2022 op hoogste niveau ooit](#)". Het gemiddelde inkomen steeg en de armoede daalde. Gaat het wel echt zo slecht met Nederland? Tijdens het symposium gingen we in gesprek over deze vraag. Tim 'S Jongers opende de middag met een analyse van hoe goedbedoeld beleid in praktijk vaak vernederend uitpakt voor mensen met bestaansonzekerheid. Peter Hein van Mulligen (CBS) liet met statistieken zien hoe Nederland er economisch voorstaat. Tot slot presenteerde Aisa Amagir het onderzoeksprogramma *Een (on)zeker bestaan*. Met zo'n 150 deelnemers,

online en fysiek, was het een geslaagde middag. De Universiteit Leiden schreef een terugblik op het symposium, die [hier](#) te lezen is.

Overige presentaties

Ook in 2024 hebben we presentaties verzorgd voor verschillende organisaties en evenementen, waaronder:

- Academische Werkplaats Publieke Gezondheid
- Adviesraad Rabobank
- CBS
- Dies Natalis
- Health Campus Den Haag
- Kennisfestival Healthy Society
- Landelijke Congres Studentenhuisvesting
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Nederlands Instituut voor Psychologen
- Platform Armoedebeleid
- Rijksuniversiteit Groningen
- Stadsdeel Amsterdam-Zuidoost
- Stichting Urgente Noden
- Universiteit Leiden
- WetenschapsWarenMarkt

Deze brede kennisdeling draagt bij aan het versterken van samenwerkingen en het toepassen van wetenschappelijke inzichten in de praktijk.

Aandacht in de media

- [Ga slim om met uw geld: sparen](#). Max magazine, 23 januari 2024.
- [Maakt geld echt niet gelukkig?](#) VraagHetLeiden. 24 januari 2024.
- [Angst voor terugvorderingen veroorzaakt niet-gebruik](#). Nederlands Dagblad. 26 februari 2024.
- [Waarom laten mensen Toeslagen liggen?](#) Geron. 8 maart 2024.
- [Expertmeeting Armoedebestrijding](#). Zuidoost TV. 9 april 2024.
- [Bestaanszekerheid in 2022 op hoogste niveau ooit](#). CBS. 11 april 2024.
- [Waarom maken mensen geen gebruik van sociale voorzieningen](#). CBS. 29 mei 2024.
- [In gesprek met onze onderzoekers tijdens de Dutch Bio Science Week](#). Universiteit Leiden Online, 28 juni 2024.
- [Hogere rente en storten vakantiegeld leiden tot spaarexplosie](#). NU.nl. 8 juli 2024.
- [Psychologische armoedeval verklaard](#). BKR-Magazine. 23 juli 2024.
- [Huishoudens houden veel geld op hun betaalrekening](#). NOS. 20 augustus 2024.
- [Hoe zorg je ervoor dat je het financieel redt als je partner wegvalt?](#) Volkskrant, 26 august 2024.
- [Ik hoef die toeslag niet meer](#). Universiteit Leiden. 3 september 2024.
- [Toeslagen aanvragen – het hoeft niet zo ingewikkeld te zijn](#). Mare. 6 september 2024.
- [Waarom mensen geen bijstand of toeslag aanvragen](#). Binnenlands Bestuur. 6 september 2024.
- [Waarom vragen zoveel mensen die er recht op hebben geen bijstand of toeslagen aan? 'Het wantrouwen is groot'](#). Trouw. 10 september 2024.
- [Financiële stress door beleid](#). Sociaal Bestek. 12 september 2024.
- [Angst voor de belastingdienst](#). NPO Radio 1. 21 september 2024.
- [Vraag je met achteraf betalen niet om problemen? En andere vragen over deze betaalmethode beantwoord](#). Een Vandaag Online. 6 oktober 2024.
- [Door co-creatie van kennis met ervaringsdeskundigen komt kennis beter aan](#). Universiteit Leiden. 22 oktober 2024.
- [Waarom maken mensen geen gebruik van sociale voorzieningen?](#) Podcast Rijk aan gedragsinzichten. 7 november 2024.
- [Niet-gebruik sociale zekerheid](#). ESB. 8 november 2024.
- [Zorgeloze oude dag? Onderzoek van start naar financiële stress onder gepensioneerden](#). Universiteit Leiden. 4 december 2024.

Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- Hilbert, L. P., Noordewier, M. K., Seck, L., & Van Dijk, W. W. (2024). Financial scarcity and financial avoidance: an eye-tracking and behavioral experiment. *Psychological Research*, 88(8), 2211-2220. <https://doi.org/10.1007/s00426-024-02019-7>
- Simonse, O. (2024). *Financial stress by design. Examining barriers to social welfare take-up* [Doctoral Thesis, Leiden University]. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/4083181>
- Simonse, O., Van Dijk, W. W., Van Dillen, L. F., & Van Dijk, E. (2024). Economic predictors of the subjective experience of financial stress. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 100933. <https://doi.org/10.1016/j.ibef.2024.100933>
- Simonse, O., Dillen, L. F., Van Dijk, W., & Van & Dijk, E. (2024), Waarom laten mensen toeslagen liggen? *Gerōn: Tijdschrift over ouder worden & samenleving*, 31(1).

Rapporten en overige publicaties

- De Boer, H., Van der Vliet, A., Wirtz, C., Ter Mors, E. & Van Dijk, W. (2024). *Tussentijdse evaluatie van het programma Sterke Sociale Basis in Leiden*. [Adviesrapport voor de Gemeente Leiden](#).
- De Groot, S., Dijkstra, R., Wijnveen, D., Hilgevoord, V., Van der Grient, R., Bots, K. & Ter Mors, E. (2024). *Evaluatie van de effectiviteit van het aanvullend schuldhulpverleningsaanbod*. Adviesrapport voor het Ministerie van Financiën (onder embargo).
- De Kwaadsteniet, E., Van der Vliet, A., Van Groos, J., Molenmaker, W., Lutjenhuis, M. & Ter Mors, E. (2024). *Belonen in de context van belastingen*. [Adviesrapport voor de Belastingdienst](#).
- KCPEG (2024). *Hulp zoeken bij geldzorgen: De rol van financiële schaamte en ervaren stigma*. [Verdiepingsonderzoek in samenwerking met Wijzer in geldzaken](#).
- Madern, T., van der Meulen, B., te Boekhorst, J., Hovenkamp, F., Custers, A., Kruithof, M., Dijkstra, R., Van Dijk, W., Stallen, M. & Hilgevoord, V. (2024). *Preventie van geldzorgen, schulden en armoede: Verschillende typen interventies in kaart*. [Adviesrapport voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#).
- Simonse, O., Kunkel, D., Nijkamp, R. & Ter Mors, E. (2024). *Verkenningsonderzoek financiële weerbaarheid: Op weg naar de oude dag*. [Verkenningsonderzoek in samenwerking met Wijzer in geldzaken](#).
- Simonse, O., Lelieveld, G-J., De Kwaadsteniet, E., Van der Grient, R. & De Bruin, L. (2024). *Labexperiment verkeerslichtenmodel voor de kinderopvangtoeslag*. Adviesrapport voor Dienst Toeslagen (onder embargo).
- Van der Vliet, A., Hilgevoord, V., De Boer, H., Kara, H., Dijkstra, R. & Ter Mors, E. (2024). *Policy Options for Sustainable Business Travel Among Academic Staff at Leiden University*. [Adviesrapport voor de Universiteit Leiden](#).

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag